

ОСОБЛИВОСТІ ЗАХИСТУ ПЕРСОНАЛЬНИХ ДАНИХ, ЩО ВИКОРИСТОВУЮТЬСЯ ПРИ РЕАЛІЗАЦІЇ ДИСКРЕЦІЙНИХ ПОВНОВАЖЕНЬ ОРГАНАМИ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ ТА МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

FEATURES OF DATA PROTECTION USED IN THE EXERCISE OF DISCRETIONAL POWERS BY STATE AUTHORITIES AND LOCAL GOVERNMENT BODIES

Ковалів М.В., к.ю.н., професор,
завідувач кафедри адміністративно-правових дисциплін юридичного факультету
Львівський державний університет внутрішніх справ

Апетик А.М., аспірантка
кафедри адміністративно-правових дисциплін юридичного факультету
Львівський державний університет внутрішніх справ

У межах даної розвідки здійснюється висвітлення окремих проблемних питань захисту персональних даних, що використовуються при реалізації дискреційних повноважень органами державної влади та місцевого самоврядування. Специфіка суспільних відносин з обробки персональних даних дозволяє вести мову про наявний у них діалектичний зв'язок приватного та публічного інтересів. З огляду на такий, реалізація адміністративного розсуду, який і так частково визначений спеціально-дозвільним принципом, додатково обмежується вимогою недоторканості приватного життя, особистої та сімейної таємниці. У статті наводяться міркування автора щодо критеріїв та меж реалізації дискреції суб'єктами владних повноважень у рамках співвідношення приватний-публічний (суспільний) інтерес, зокрема: 1) наявності нормативного закріплення повноваження владного суб'єкта на власний розсуд оцінювати юридичні факти, вибрати міру публічно-правового впливу, обрати форму реалізації своїх повноважень, визначити порядок вчинення юридично значущих дій чи визначити спосіб виконання управлінського рішення; 2) безпосереднього запиту суб'єкта персональних даних на прийняття рішення чи вчинення дії, які приймаються/вчиняються з певною мірою адміністративного розсуду та/або відсутністю заперечень щодо їх прийняття/вчинення; 3) наявності отриманого у передбаченому законом порядку дозволу на обробку персональних даних.

Частина дослідження додатково присвячена частковій зміні способу виконання повноважень суб'єктів владних повноважень, яка виникає, у тому числі, через звуження меж адміністративного розсуду. Останнє є результатом (непрямого) зобов'язання судами органів державної влади та місцевого самоврядування (особливо, у рамках правових висновків Верховного Суду, Конституційного Суду України, практики Європейського Суду з прав людини) а) приймати конкретні рішення чи переглядати винесені та б) впроваджувати у свою практику сформульовані судовою практикою «альтернативні» (непов'язані з обробкою персональних даних) способи прийняття рішення, вчинення дій чи бездіяльності.

Ключові слова: захист персональних даних, адміністративний розсуд, вищі судові інстанції, приватний інтерес, суспільний інтерес, суб'єкти владних повноважень.

Within the framework of this intelligence, specific issues of data protection used in exercising discretionary powers by public authorities and local governments are covered. The specifics of public relations for the processing of personal data allow us to talk about the dialectical connection between private and public interests. Because of this, the implementation of administrative discretion, which is already partially determined by the special permit principle, is further limited by the requirement of privacy and personal and family secrets. The article presents the author's views on the criteria and limits of discretion by the subjects of power within the ratio of private-public (public) interest, in particular: 1) legal influence, choosing the form of realization of the powers, to define the order of commission of legally significant actions or to define a way of execution of the administrative decision; 2) a direct request of the personal data subject to make a decision or act that is taken/is performed with a certain degree of administrative discretion and the absence of objections to their acceptance/action; 3) the presence of a permit for the processing of personal data obtained in the manner prescribed by law.

Part of the study is also devoted to the partial change in exercising the powers of the subjects of power, which arises, among other things, due to the narrowing of the boundaries of administrative discretion. The latter is the result of the (indirect) commitment by courts of state and local self-government (especially within the legal opinions of the Supreme Court, the Constitutional Court of Ukraine, and the case-law of the European Court of Human Rights) a) to take specific decisions or review and b) their practice is formulated by case law "alternative" (not related to the processing of personal data) ways of decision-making, action or inaction.

Key words: data protection, administrative discretion, higher courts, private interest, public interest, subjects of power.

Актуальність дослідження. В умовах функціонування абстрактно-загального законодавства, інститут адміністративного розсуду є одним з найбільш використовуваних прийомів юридичної (законодавчої) техніки. Право суб'єкта владних повноважень діяти на власний розсуд отримало широке розроблення та нормативне закріплення, однак найбільшу увагу цим питанням приділено у судовій практиці вищих судових інстанцій. Остання керована тим, що кожна галузь, підгалузь та правовий інститут містять відмінні підходи до свого унормування, не винятком тут є і суспільні відносини щодо захисту та обробки персональних даних.

Одне з пріоритетних завдань сучасного законодавства та адміністративної науки загалом – таке нормування суспільних відносин, що відповідало б принципам забезпечення гідності особистості, недоторканості приватного життя, особистої та сімейної таємниці та, у цілому, – вимозі пропорційного втручання публічної адміністра-

ції у приватне життя людини. З огляду на це, відносини з обробки персональних даних, які є як публічно-, так і приватноправовими, вимагають особливої уваги зі сторони законодавця.

Адміністративно-правове регулювання роботи суб'єктів владних повноважень з персональними даними було і залишається актуальною темою наукових досліджень. Особливої уваги у цьому контексті заслуговують напрацювання А. О. Щербини, М. В. Різака, Ю. С. Самойленка, А. В. Туніка, І. Б. Усенка, А. М. Чорнобай, В. М. Брижка, Д. В. Цвілюка та деяких інших. У названих роботах особлива увага приділяється комплексному дослідженню нормативного урегулювання використання персональних даних суб'єктами владних повноважень в Україні, висвітленню понять, ознак, принципів та заходів захисту таких даних. Окремий спектр напрацьованих становлять публікації, присвячені особливостям адміністративної відповідальності за правопорушення

у цій сфері, недотриманню вимог професійних та етичних норм, а також специфіці роботи з персональними даними у окремих сферах: освітній, з надання комунальних послуг, медичній, окремих адміністративних послуг тощо. Водночас, питання компетенції суб'єктів владних повноважень у частині визначення меж адміністративного розсуду під час роботи з персональними даними до цього часу не ставали предметом поглибленого наукового дослідження.

Зовсім інша статистика спостерігається зі сторони судової практики – справи щодо захисту прав суб'єкта – власника персональних даних є одними з найбільш актуальних навіть у діяльності вищих судових інстанцій України та Європейського Суду з прав людини (надалі також – ЄСПЛ). Аналіз такої дозволяє стверджувати, що найбільш проблемними на даний час є питання:

1) реалізації дескреції суб'єктом владних повноважень при відсутності згоди особи на обробку її персональних даних;

2) меж адміністративного розсуду у питаннях визначення способу обробки персональних даних;

3) оприлюднення документів, що містять персональні дані та отримані владним органом (його посадовою особою) при реалізації власних чи делегованих повноважень (виконання посадових обов'язків).

З огляду на зазначене, **метою** пропонованої розвідки обрано висвітлення законодавчого нормування та особливості функціонування інституту адміністративного розсуду у сфері захисту та обробки персональних даних.

Виклад основного матеріалу. Для початку звернемо увагу на поняття та нормативне регулювання сфери адміністративного розсуду. Право органу державної влади діяти на власний розсуд (ст. 245 Кодексу адміністративного судочинства України від 06.07.2005 № 2747-IV, надалі також – КАС України) означає наявність у такого органу дискреційних повноважень. Умови (критерії) правомірності здійснення дискреційних повноважень закріплено у ч. 2 ст. 2 КАС України [1].

Загальні засади реалізації повноважень органів державної влади, зокрема дискреційних повноважень, визначаються Конституцією України і рішеннями Конституційного Суду України, зокрема Рішеннями від 08.06.2016 р. № 3-рп/2016 та від 11 жовтня 2018 року № 7-р/2018, а також практикою Європейського суду з прав людини (рішення у справах «Мейлоун проти Сполученого Королівства», «Круслен проти Франції», «Свято-Михайлівська парафія проти України» та ін.). Окремі рекомендації щодо застосування норм, які передбачають дискреційні повноваження, містяться також у Постанові Пленуму ВАС України 20.05.2013 р. № 7 «Про судові рішення в адміністративній справі» (п. 10.3.).

Поняття дискреційних повноважень наведене також у Рекомендаціях Комітету Міністрів Ради Європи № R(80)2, прийнятих Комітетом Міністрів 11 березня 1980 року на 316-й нараді (Рекомендації № R(80)2). У відповідності до положень даного документа, під дискреційними слід розуміти повноваження, які адміністративний орган, приймаючи рішення, може здійснювати з певною свободою розсуду, тобто, коли такий орган може обирати з кількох юридично допустимих рішень те, яке він вважає найкращим за даних обставин.

Загальне поняття, ознаки, типові види та критерії визначення дискреційних повноважень отримали нормативне закріплення у Metodologії проведення антикорупційної експертизи, затвердженій Наказом Міністерства юстиції № 1395/5 від 24.04.2017 року (далі – Metodologія) – підзаконному нормативно-правовому акті, що встановлює процедуру оцінки корупціогенних факторів у нормативно-правових актах, проектах таких актів та проведенням їх антикорупційної експертизи. Положення Metodologії закріплюють визначення поняття, типові види, критерії

та способи оцінки дискреційних повноважень (особливої уваги у цьому контексті заслуговує п. 2.4. Metodologії) [2].

Важливим є положення Metodologії у частині того, що види і обсяг адміністративного розсуду, в також порядок його закріплення залежить від сфери суспільних відносин, що регулюються нормативно-правовим актом, який передбачає дискрецію суб'єктів владних повноважень. Названа норма має пряме відношення до правових відносин із обробки та захисту персональних даних, оскільки дозволяє по-різному інтерпретувати компетенцію уповноважених суб'єктів у відмінних видах правовідносин з огляду на співвідношення публічний-приватний інтерес. Розглянемо це питання більш детально.

Закон України «Про захист персональних даних» від 01.06.2010 року № 2297-VI (надалі також – Закон № 2297-VI) регулює правові відносини, пов'язані із захистом і обробкою персональних даних, і спрямований на захист основоположних прав і свобод людини і громадянина, зокрема права на невтручання в особисте життя, у зв'язку з обробкою персональних даних [3].

Частиною першою статті 6 Закону № 2297-VI встановлено, що мета обробки персональних даних має бути сформульована в законах, інших нормативно-правових актах, положеннях, установчих чи інших документах, які регулюють діяльність володільця персональних даних, та відповідати законодавству про захист персональних даних. Обробка персональних даних здійснюється відкрито і прозоро із застосуванням засобів та у спосіб, що відповідають визначеним цілям такої обробки. Відповідно до статті 6 вказаного Закону обробка персональних даних здійснюється для конкретних і законних цілей, визначених за згодою суб'єкта персональних даних, або у випадках, передбачених законами України, у порядку, встановленому законодавством. Не допускається обробка даних про фізичну особу, які є конфіденційною інформацією, без її згоди, крім випадків, визначених законом, і лише в інтересах національної безпеки, економічного добробуту та прав людини.

Принципами обробки персональних даних є відкритість і прозорість, відповідальність, адекватність та не надмірність їх складу та змісту стосовно визначеної мети їх обробки, а підставою обробки персональних даних є згода суб'єкта персональних даних. З огляду на зазначене, можна констатувати, що у відносинах з захисту і обробки персональних даних перевага надається захисту приватного інтересу і порівнянні з публічними доцільністю і виправданістю. Розглянемо окремі випадки функціонування даного принципу.

1. Надання переваги захисту персональних даних перед можливістю реалізації адміністративного розсуду.

Велика Палата Верховного Суду звернула увагу, що законодавством не врегульовано питання щодо наслідків відмови особи від обробки її персональних даних, тобто фактично відсутня будь-яка альтернатива такого вибору, що в свою чергу обумовлює неякість закону та порушення конституційних прав такої особи [4]. Відтак, суд зазначає, що реалізація державних функцій має здійснюватися без примушення людини до надання згоди на обробку персональних даних, їх обробка повинна здійснюватись, як і раніше, в межах і на підставі тих законів і нормативно-правових актів України, на підставі яких виникають правовідносини між громадянином та державою. При цьому, згадані технології не повинні бути безальтернативними і примусовими. Особи, які відмовилися від обробки їх персональних даних, повинні мати альтернативу.

У відношенні до адміністративного розсуду, на нашу думку, вищезазвана позиція Верховного Суду має розумітись так, що суб'єкт владних повноважень при прийнятті рішення, може здійснювати це з такою мірою свободою розсуду, яка обумовлена у сукупності:

1) нормативним закріпленням повноваження владного суб'єкта на власний розсуд оцінювати юридичні факти, вибирати міру публічно-правового впливу, обирати форму реалізації своїх повноважень, визначати порядок вчинення юридично значущих дій чи визначати спосіб виконання управлінського рішення;

2) безпосереднім запитом суб'єкта персональних даних на прийняття рішення чи вчинення дії, які приймаються/вчиняються з певною мірою адміністративного розсуду та/або відсутністю заперечень щодо їх прийняття/вчинення;

3) наявністю отриманого у передбаченому законом порядку дозволу на обробку персональних даних.

У тих випадках, коли суб'єкт владних повноважень наділений законом адміністративним розсудом на вчинення дії, бездіяльності чи прийняття рішення, що пов'язані з доступом до персональних даних, але не отримав у встановленому порядку відповідний дозвіл на їх використання чи наявні відповідні заперечення суб'єкта персональних даних, такий орган державної влади чи місцевого самоврядування позбавлений можливостей діяти на власний розсуд (за винятком дій названих органів в інтересах національної безпеки, економічного добробуту та прав людини (частина шоста статті 6 Закону № 2297-VI)).

2. Обмеження адміністративного розсуду судами при вирішенні справ, що впливають з відносин із захисту персональних даних.

У цьому контексті також важливим до вирішення є питання пошуку згаданої альтернативи, оскільки значна частина управлінських дій і рішень, у тому числі тих, що пов'язані з обмеженням прав і свобод людини і громадянина, реалізуються зокрема через обробку персональних даних (наприклад, винесення термінового заборонного припису [5]; провадження у справах про дисциплінарні проступки [6]; внесенні змін до персонально-довідкового обліку єдиної інформаційної системи МВС України [7] та ін.).

Оскільки органи державної влади та органи місцевого самоврядування, їх посадові особи зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України (ст. 19 Конституції України), вироблення такої альтернативи здійснюється судами. Приклади позитивного вирішення цього питання уже розроблені судовою практикою у сферах відмови особи від прийняття реєстраційного номера облікової картки платника податків, від проходження військової служби, від отримання карт посвідчення особи (ID-карток) з релігійних переконань та подання декларацій добросовісності суддями у паперовому вигляді. Однак, як видається, такими рішеннями судів здійснюється часткова зміна способу виконання повноважень суб'єктів владних повноважень (зокрема, через звуження меж адміністративного розсуду) [8]. Остання, зачасти, має ознаки перебирання судами на себе компетенції органів влади. Дане питання потребує окремої публікації, зокрема через його висвітлення у рамках ч. 4 ст. 245 КАС України та компетенції Верховного Суду формувати обов'язкові до врахування правові позиції.

3. *Випадки надання переваги публічному інтересу перед інтересом приватним.*

У відповідності до ч. 1 ст. 24 Закону № 2297-VI володілець персональних даних зобов'язаний забезпечити захист цих даних від випадкових втрати або знищення, від незаконної обробки, у тому числі незаконного знищення чи доступу до персональних даних. Згідно із ч. 3 ст. 10 Закону № 2297-VI на працівників суб'єктів відносин, пов'язаних із персональними даними, покладається обов'язок не розголошувати у будь-який спосіб персональні дані, які їм було довірено або які стали відомі у зв'язку з виконанням професійних чи службових або трудових обов'язків, крім випадків, передбачених законом.

Даючи офіційне тлумачення положень частин першої, другої статті 32 Конституції України у системному зв'язку з частиною другою статті 34 цієї Конституції, Конституційний Суд України дійшов висновку, що збирання, зберігання, використання та поширення державою, органами місцевого самоврядування, юридичними або фізичними особами конфіденційної інформації про особу без її згоди є втручанням в її особисте та сімейне життя, яке допускається винятково у визначених законом випадках і лише в інтересах національної безпеки, економічного добробуту та прав людини [9]. Названа позиція також підтримана Верховним Судом. Так, Суд у справі, що стосувалася розголошення персональних даних в межах здійснення посадових повноважень, зазначив, що виконання службових обов'язків, не дозволяє посадовій особі діяти в межах «якщо не заборонено, то дозволено», оскільки недотримання чітко визначених повноважень або відповідних процедурних правил, є свавіллям з боку уповноважених осіб [10]. Однак, у названій позиції Суду не зроблено висновків щодо можливості/неможливості виконання посадовою особою покладених на неї обов'язків у інший спосіб (це знову повертає нас до питання компетенції судів щодо визначення міри можливої поведінки суб'єкта владних повноважень).

Важливим у цьому контексті є правова позиція Верховного Суду у справі № 299/3792/17 від 22 липня 2020 року [11]. У названій постанові Суд здійснив аналіз інформаційного законодавства та висловив умови правомірності розголошення персональних даних під час виконання посадових/службових обов'язків. Близькими за змістом були рішення щодо отримання відомостей, що містять персональні дані (конфіденційну інформацію) певного виду на адвокатський запит [12].

Відповідно до статті 1 Закону України «Про доступ до публічної інформації» від 13 січня 2011 року № 2939-VI (надалі також – Закон № 2939-VI) публічна інформація – це відображена та задокументована будь-якими засобами та на будь-яких носіях інформація, що була отримана або створена в процесі виконання суб'єктами владних повноважень своїх обов'язків, передбачених чинним законодавством, або яка знаходиться у володінні суб'єктів владних повноважень, інших розпорядників публічної інформації, визначених цим Законом. Відповідно до частин першої-п'ятої статті 6 Закону № 2939-VI інформацією з обмеженим доступом є: 1) конфіденційна інформація; 2) таємна інформація; 3) службова інформація. Обмеження доступу до інформації здійснюється відповідно до закону при дотриманні сукупності таких вимог:

1) виключно в інтересах національної безпеки, територіальної цілісності або громадського порядку з метою запобігання заворушенням чи злочинам, для охорони здоров'я населення, для захисту репутації або прав інших людей, для запобігання розголошенню інформації, одержаної конфіденційно, або для підтримання авторитету і неупередженості правосуддя;

2) розголошення інформації може завдати істотної шкоди цим інтересам;

3) шкода від оприлюднення такої інформації переважає суспільний інтерес в її отриманні [13; 14].

Узагальнено, можна вивести наступні критерії правомірності збирання та/чи розголошення персональних даних уповноваженими особами при виборі способу виконання їх службових/посадових обов'язків:

1) використання інформації, що має ознаки персональних даних, здійснюється у тих сферах, де надання доступу до цієї інформації передбачено законом, або прямо випливає зі суті правовідносин (така інформація не може бути віднесена до інформації з обмеженим доступом та/або розголошення такої інформації однією з можливих форм реалізації компетенції суб'єкта владних повноважень) та/або

2) така інформація була попередньо правомірно оприлюднена розпорядником інформації раніше (не можна вважати, що інформація була розголошена правомірно, якщо така інформація хоч і раніше була відома, але її розголошення не було виконано у порядку, передбаченому законом) та/або

3) розголошення такої інформації не завдасть шкоди цим інтересам, інтересам національної безпеки, оборони, розслідуванню чи запобіганню злочинам та/або шкода від оприлюднення такої інформації переважає суспільний інтерес в її отриманні [15; 16].

Приклади надання переваги публічному інтересу над приватним при реалізації уповноваженими особами власних (у тому числі дискреційних) повноважень знаходимо у Постановках Верховного Суду у справі № 804/4781/17 від 19 вересня 2019 року, справі № 490/955/16-а від 18 квітня 2018 року та справі № 813/2806/17 від 26 травня 2021 року [16; 17; 18]. З випадками порушення вищеназаних умов можна ознайомитись в окремих судових рішеннях, наприклад, рішенні Чернігівського окружного адміністративного суду у справі № 80756302 від 28 березня 2019 року та постанові Черкаського апеляційного суду у справі № 712/7293/19 від 29 листопада 2019 року [19; 20].

Висновки. Реалізація власної компетенції суб'єктами владних повноважень у сфері обробки персональних даних здійснюється через постійне співвідношення приватного та публічного інтересів. У зв'язку з цим здійснення тих повноважень, що традиційно іменуються дискреційними, має свої особливості. Останні зумовлені зокрема тим, що наявність чи відсутність згоди на обробку персональних даних є критерієм, що визначає підставу, межі та спосіб здійснення повноважень, виключаючи при цьому можливість вибору альтернативи. Інша ситуація складається у тому випадку, коли дискреція створюється штучно та казуально – через діяльність судів, особливо

вищих судових інстанцій, які фактично створюють нові, прямо не передбачені законом способи здійснення владних повноважень. Висновки щодо застосування норм права, викладені у постановках Верховного Суду (правові позиції) набувають характеру постійнодіючої альтернативи.

Позитивним у цьому контексті можна вважати сформульовані судовою практикою критерії та умови діяльності суб'єктів владних повноважень при прийнятті рішень, вчиненні дій чи бездіяльності при реалізації адміністративного розсуду у сфері обробки персональних даних. Зокрема, встановлення характеру певної інформації та виду суспільних відносин, у який така інформація використовується, дозволяє більш чітко визначити релевантність публічного та приватного інтересів та, відповідно, визначити факт наявності та міру адміністративного розсуду у даних правовідносинах.

На даний час не розробленим залишається питання правомірності розголошення персональних даних, що містяться як в офіційних (рішеннях судів, технічній документації, так і похідних документах (чеках/квитанціях) і доступ до яких не є обмеженим. Подальшого дослідження також потребують питання: 1) підстав обробки суб'єктами владних повноважень персональних даних, окрім безпосередньої згоди на таку обробку (зокрема, через цивільно-правові правочини та надання адміністративних послуг); 2) способів відкликання згоди на обробку персональних даних у таких правовідносинах; 3) компетенції судів, зокрема Верховного Суду, визначити спосіб поведінки суб'єкта владних повноважень шляхом обмеження його адміністративного розсуду та 4) застосування аналогії права та аналогії закону при визначенні характеру владних повноважень (а саме наявності чи відсутності права суб'єкта владних повноважень діяти на власний розсуд при їх реалізації).

ЛІТЕРАТУРА

1. Кодекс адміністративного судочинства України: Кодекс від 06.07.2005 № 2747-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2005. № 35-36. Ст. 446.
2. Про затвердження Методології проведення антикорупційної експертизи : Наказ Міністерства юстиції України від 24.04.2017 № 1395/5.
3. Про захист персональних даних : Закон України від 01.06.2010 № 2297-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2010. № 34. Ст. 481.
4. Постанова Великої Палати Верховного Суду в зразковій справі № 806/3265/17 від 19 вересня 2018 року.
5. Постанова Верховного Суду у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду у справі № 380/952/20 від 17 лютого 2022 року.
6. Постанова Верховного Суду у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду у справі № 520/11696/2020 від 24 грудня 2021 року.
7. Постанова Верховного Суду у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду у справі № 280/2863/19 від 21 грудня 2021 року.
8. Постанова Верховного Суду у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду у справі № 640/3701/20 від 27 січня 2021 року.
9. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Жашківської районної ради Черкаської області щодо офіційного тлумачення положень частин першої, другої статті 32, частин другої, третьої статті 34 Конституції України у справі № 1-9/2012 від 20 січня 2012 року.
10. Постанова Верховного Суду у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду у справі № 804/4069/17 від 16 квітня 2020 року.
11. Постанова Верховного Суду у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду у справі № 299/3792/17 від 22 липня 2020 року.
12. Постанова Касаційного цивільного суду у складі Верховного Суду у справі № 428/3905/16-ц від 03 липня 2019 року.
13. Про доступ до публічної інформації : Закон України від 13.01.2011 № 2939-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2011. № 32. Ст. 314.
14. Про практику застосування адміністративними судами законодавства про доступ до публічної інформації : Постанова Вищого адміністративного суду від 29.09.2016 № 10.
15. Постанова Верховного Суду у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду у справі № 815/4735/16 від 04 вересня 2019 року.
16. Постанова Верховного Суду у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду у справі № 490/955/16-а від 18 квітня 2018 року.
17. Постанова Верховного Суду у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду у справі № 804/4781/17 від 19 вересня 2019 року.
18. Постанова Верховного Суду у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду у справі № 813/2806/17 від 26 травня 2021 року.
19. Рішення Чернігівського окружного адміністративного суду у справі № 80756302 від 28 березня 2019 року.
20. Постанова Черкаського апеляційного суду у справі № 712/7293/19 від 29 листопада 2019 року.